

Atıf Dizinlerinde Bir Araştırma Örneği

A Research Case in Citation Indexes

Cem Özel*

Öz

Birçok üniversite, dünya üniversiteleri sıralamalarında yer almak ister. Bu sıralamalara girmek için bazı önemli kriterler bulunmaktadır. Bunlardan ikisi bilimsel yayın sayısı ve atıf sayısıdır. Araştırmacıların yararlandığı bilgi kaynaklarının varlığı, yayın sayılarının artmasında itici bir güçtür. Bu bilgi kaynaklarını bilim insanlarına sağlayan birimler ise bilgi merkezleri/kütüphanelerdir. Bu çalışmada, bilimsel yayın üretiminde bilgi merkezlerinin/kütüphanelerin oynayacağı rol üzerinde durularak örnek bir araştırmanın nasıl yapılacağı anlatılmıştır.

Anahtar Sözcükler: *Atıf dizinleri; dünya üniversiteleri sıralaması; QS; Quacquarelli Symonds; Science Citation Index Expanded; Social Sciences Citation Index; THE; Times Higher Education; Web of Science; WoS.*

Abstract

Many universities want to take part in the world universities rankings. There are some important criteria to be listed in these rankings. Two of them are the number of scientific publications and the number of citations. The availability of information resources used by researchers is a driving force in increasing the number of publications. The units that provide these resources of information to scientists are information centers / libraries. In this study, the role of information centers / libraries in the production of scientific publications is emphasized and a sample research is explained.

Keywords: *Citation indexes; QS; Quacquarelli Symonds; Science Citation Index Expanded; Social Sciences Citation Index; THE; Times Higher Education; Web of Science; World universities ranking; WoS.*

Üniversiteler için QS (Quacquarelli Symonds), THE (Times Higher Education) gibi dünyanın önemli sıralamalarında yer alabilmek son derece önemli başarı kriterlerinden biridir. Üniversitelerin bu sıralamalara girebilmesinde bilgi merkezlerinin / kütüphanelerin önemli katkıları bulunmaktadır. Bu yazıda, söz konusu katkının nasıl olması gerektiği ile ilgili araştırmanın nasıl yapılacağı, bir örnek üzerinden giderek açıklanmaya çalışılacaktır.

---

* Kullanıcı Hizmetleri Yöneticisi. Sabancı Üniversitesi Bilgi Merkezi. E-posta: cozel@sabanciuniv.edu
User Services Manager. Sabanci University Information Center, Turkey.

Çalışmamıza konu olan örnek, her kurum tarafından kendilerine uyarlanabilecek bir özelliğe sahiptir. Şu kriterler ışığında hareket edilecektir:

- Web of Science ya da Scopus atıf dizinlerinden birinin seçilmesi
- Adresinde sadece bağlı bulunulan üniversitenin bilgilerinin yer alması
- Yayın türü
- Herhangi bir konu başlığı
- Yıl aralığı
- En çok atıf almış yayınların kaynakçaları

Yukarıdaki kriterleri dikkate alıp elde edilecek yayınların kaynakçaları analiz edildiğinde ne kadarının üniversitenin bilgi merkezinden / kütüphanesinden temin edildiği hesaplanabilecektir.

Kriterlerden en dikkat çekici olanı, yayınların adres kısmında, sadece bağlı bulunulan kurumun adresinin olmasıdır. Bunun da nedeni, işbirliği yapılarak üretilen makalelerin kaynakçalarında kullanılan kaynakların, hangi kurumdan temin edildiğini tespit etmenin çok zor olmasıdır. Örneğin, Sabancı Üniversitesi ile Harvard Üniversitesi'nin ortak bir yayınındaki kaynakçada yer alan kaynakların hangi yazar tarafından temin edildiği, dolayısıyla hangi kurumun bilgi merkezinden / kütüphanesinden yararlanıldığını bulmak oldukça zordur. Bunu tespit etmek için yazarlarla görüşerek kim hangi yayını bu çalışmaya sağlamıştır sorusunu sormak ve cevaplarını almak gerekir. Bazı yayınlar o kadar çok sayıda yazarın ortaklığında yazılmıştır ki, bahsedilen bu çalışmanın yapılması son derece zor görünmektedir. Bu nedenle sadece o kuruma ait olacak şekilde, ya tek yazarlı yayınlar ya da yine aynı kurumdan çok yazarlı yayınlar, araştırmanın kapsamına alınmalıdır.

Söz konusu kriterler kullanıldığında çıkan sonuçların analizi yapılarak en çok hangi yayın türünün kullanıldığı bilgisine ulaşılır. Koleksiyon geliştirme konusunda da son derece faydalı olacak bu çalışmayla birlikte kısıtlı olan bütçelerin hangi kaynak türüne aktarılacağı da tespit edilebilir. Hangi veri tabanlarının aboneliklerinin devam ettirilmesi gerektiği de yine bu çalışmanın sonucunda irdelenebilir. Ayrıca, bu çalışma ile Kütüphanelerarası İşbirliği ve Doküman Sağlama hizmetinin verimliliğini de ölçmek mümkündür.

Bu tür bir araştırmanın yapılabilmesi için söz konusu kriterlerin içini doldurmak gerekir. Aşağıda, bu kriterlere uygun bir örnek yer almaktadır:

- Atıf Veritabanı: Web of Science
- Materyal türü: Makale
- Yıl aralığı: 2014-2018
- Konu başlığı: Biyoloji
- Adres: Sadece ilgili kurum araştırmacısı / araştırmacıları tarafından yapılan yayınların adresi.

Başlıklar içinde sadece belirli dizinlerin taraması da yapılabilir. Şöyle ki, sadece “Social Sciences Citation Index” ya da “Science Citation Index Expanded” seçilebilir; ama burada şuna da dikkat etmek gerekir ki, bazı konular disiplinlerarası değerlendirildiği için birden fazla dizin içinde yer alabilir. Bu nedenle dizin sınırlamasına gitmek sağlıklı bir karar olmayacaktır.

Kriterler her kurum tarafından kendi isteklerine göre değişebilir. Örnek olması açısından yukarıda açıkça ifade edildiği üzere X Üniversitesi'nde, 2014-2018 yılları arasında, biyoloji alanında, yayın türü makale olan ve adres kısmında sadece X Üniversitesi üyelerinin yer aldığı yayınların

kaynakçaları incelenecektir. Bir önceki cümlede geçen “üye”lerden kasıt sadece öğretim üyesi değil o kuruma bağlı öğretim üyesi, öğrenci ya da çalışan olabileceğinden bu tür bir genellemeye gidilmiştir. Açıklama yapmamızın sebebini de şu şekilde ifade edebiliriz. Bazı kurumlar söz konusu atıf dizinlerinde yayın yapan araştırmacılara bilimsel teşvik ödülü verirken sadece öğretim üyelerini ön planda tutarlar. Bilimin kimsenin tekelinde olmadığını hatırlatmak adına şunu ifade etmek gerekir ki, bizim gibi hem idari hem de akademik görevlerini bir arada yürüten meslek çalışanları da doğal olarak bilimsel yayınların altına imzalarını atabilirler ve atmaktadırlar da.

Çalışma yapılırken bazı sorunlarla da karşılaşılabilir. Bunlardan en önemlisi, veri çekerken yaşanmaktadır. Yukarıda belirtilen kriterlere uyan belli sayıdaki makalenin kaynakçaları çekilmek istendiğinde her birinin toplam kaynakça sayısı ile çekilen kaynakça sayısının birbirini tutmama olasılığıdır. Biraz daha açacak olursak mesela x makalesinin kaynakçasındaki yayınlara bakıldığında 30 adet kaynak olduğunu görelim. Sistemden bu 30 makaleyi bir kelime işlem programı olan “excel”e aktardığımızda bu 30 sayısının azalma durumu söz konusudur. Bunun da nedeni kaynakçada yer alan bazı kaynakların “Web of Science”ta dizinlenmemesi durumunda, indirilen listede yer almamasıdır. Bu durum eksik bir değerlendirmeye yol açmaktadır. Yaşanacak olan sorunun önüne geçmenin tek yolu, çok zaman alsa da, eksik verileri tek tek elle girmektir. Çalışma, imkânlar dâhilinde, birçok araştırma alanı için de yapılabilir. Bunlar;

- Hangi fakültelerin ya da bölümlerin bilgi merkezini / kütüphaneyi ne kadar kullandığını,
- Doküman sağlama yoluyla elde edilen yayınlara bilimsel çalışmalarda ne kadar yer verildiği,
- Kütüphanelerarası İşbirliği yoluyla diğer kurumlardan ödünç alınan kaynakların bilimsel yayınlarda kullanılıp kullanılmadığı, makalelere oranla ne kadar kullanıldığı,
- Yıllara göre dağılım yapılarak, atıf verilen yayınların güncellerinin mi yoksa eski yayınlarının mı kullanıldığı,
- Kurum içinde üretilen diğer yayınlara atıf yapıp yapılmadığı ve kendi kurumundaki bilimsel üretimin ne kadar farkında olunduğu,
- Bilgi merkezinden / kütüphaneden temin edilmeden kullanılan yayınların oranının ne olduğu, bunlara abonelik yapılması gerekip gerekmediği olup, daha pek çok konuda fikir verebilir.

Kısaca söylemek gerekirse, bu tür bir çalışmayla birlikte, her kurum kendi bünyesindeki imkânlar dâhilinde her bir konu başlığında ya da kuruma bağlı tüm yayınlardaki kaynakçaları analiz ederek çok önemli bilgilere sahip olabilir. Bunun da ötesinde bilimsel yayınların üretiminde bilgi merkezlerinin / kütüphanelerinin önemi, gerekliliği ve katkısı ortaya çıkarılabilir.